

บทที่ ๒

ทบทวนวรรณกรรม

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้โดยแบ่งเป็น ๒ หัวข้อ คือ แนวคิดเรื่องการจำแนกหมวดคำและแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ รายละเอียดมีดังนี้

๒.๑ แนวคิดเรื่องการจำแนกหมวดคำ

แนวคิดเรื่องการจำแนกหมวดคำเป็นแนวคิดสำคัญที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์การกลายเป็นคำไวยากรณ์ เพราะเริ่มต้นจากการที่ภาษามีการจำแนกหมวดคำออกเป็นหมวดคำบอกเนื้อความและหมวดคำไวยากรณ์ และต่อมามีการกลายจากหมวดหมู่ที่เป็นคำบอกเนื้อความไปสู่หมวดหมู่ที่เป็นคำไวยากรณ์ แนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกหมวดคำนั้น นักภาษาศาสตร์มีความเห็นแตกต่างกันเป็น ๒ แนวคิดใหญ่ ๆ ได้แก่ แนวคิดที่เห็นว่าหมวดคำแต่ละหมวดจำแนกออกจากกันอย่างเด็ดขาด อีกแนวคิดหนึ่งเห็นว่าหมวดคำแต่ละหมวดไม่จำแนกออกจากกันอย่างเด็ดขาด แต่หมวดคำมีลักษณะสัมพันธ์ต่อเนื่อกัน ทั้ง ๒ แนวคิดมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดที่จำแนกหมวดคำออกจากกันอย่างเด็ดขาด

ทฤษฎีไวยากรณ์ที่จำแนกหมวดคำออกจากกันอย่างเด็ดขาด ได้แก่ ทฤษฎีไวยากรณ์ดั้งเดิมกับทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้าง ตามแนวคิดของทฤษฎีไวยากรณ์ดั้งเดิมซึ่งการจำแนกประเภทใด ๆ เป็นไปโดยชัดเจนและเด็ดขาด ดังนั้นการจำแนกหมวดหมู่ของคำก็ย่อมเป็นไปโดยเด็ดขาดด้วย ไลออนส์ (Lyons, ๑๙๖๙) กล่าวว่านักปราชญ์กลุ่มเพโลโตและอริสโตเติลแบ่งหมวดคำออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือหมวดคำหลัก (major part of speech) และหมวดคำรอง (minor part of speech) หมวดคำหลักประกอบด้วยคำ ๔ ชนิด ได้แก่ คำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ และคำคุณศัพท์ คำเหล่านี้สื่อความหมายถึงสรรพสิ่ง (substance) ในขณะที่หมวดคำรองไม่อาจสื่อความหมายถึงสรรพสิ่งได้ด้วยตัวเอง เป็นเพียงรูปภาษาที่มีหน้าที่แสดงลักษณะไวยากรณ์ (grammatical category) ของคำหลัก เช่น แสดงเพศ พจน์ กาล หรือแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ (grammatical relation) ของคำหลักกับคำอื่น ๆ เช่น คำบุพบท คำสันธาน เป็นต้น แนวคิดนี้นับว่าเป็นต้นเค้าของการจำแนกความหมายระหว่างคำบอกเนื้อความกับคำไวยากรณ์

แนวคิดของทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้างก็เห็นว่าหมวดคำต่าง ๆ แยกจากกันโดยเด็ดขาดเช่นเดียวกัน ดังนั้นหมวดคำหนึ่งจะมีหน้าที่เพียงหน้าที่เดียว หากพบว่าคำคำหนึ่งมีรูปเดียวกันแต่ทำหน้าที่ได้มากกว่า ๑ หน้าที่ ก็จะตัดสินได้ว่าคำนั้นสังกัดหลายหมวดคำ นับเป็นจุดสำคัญที่ทำให้นักภาษาศาสตร์สนใจต่อไปว่า คำที่สามารถสังกัดได้หลายหมวดคำนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร กล่าวคือ อาจเป็นคำคนละคำที่มีรูปพ้องกันหรืออาจเป็นคำเดียวกันแต่มีหลายหน้าที่ ประเด็นนี้นำไปสู่การศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในลำดับต่อมา

๒.๑.๒ แนวคิดที่ไม่จำแนกหมวดคำออกจากกันอย่างเด็ดขาด

แนวคิดที่ไม่จำแนกหมวดคำออกจากกันอย่างเด็ดขาดมีที่มาจากแนวคิดการจำแนกหมวดหมู่ ๒ แบบ คือ แนวคิดแบบวิทเกนสไตน์และแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ

๒.๑.๒.๑ การจำแนกหมวดหมู่แบบวิทเกนสไตน์ เป็นแนวคิดที่จะเน้นลักษณะร่วมกันประจำหมวดหมู่ (family resemblance) เช่น สมาชิก A มีความคล้ายคลึงกับสมาชิก B สมาชิก B มีความคล้ายคลึงกับสมาชิก C สมาชิก C มีความคล้ายคลึงกับสมาชิก D ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ ในที่สุดแล้วสมาชิก A อาจไม่เหมือนกับสมาชิก D เลย แต่ก็ยังนับว่าเป็นหมวดคำเดียวกัน

เมื่อนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในการจำแนกหมวดคำทำให้เห็นลักษณะสำคัญสองประการ คือ ประการแรก หมวดคำต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ประการที่สอง ขอบเขตของหมวดคำไม่แยกจากกันแบบเด็ดขาดเนื่องจากมีความคล้ายคลึงกันตามหมวดหมู่ แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับลักษณะที่มีพัฒนาการยาวนานและค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งเหมาะสมสำหรับใช้ในการศึกษาเชิงประวัติ

๒.๑.๒.๒ การจำแนกหมวดหมู่แบบทฤษฎีต้นแบบ เป็นแนวคิดที่เห็นว่า การจำแนกหมวดหมู่ใด ๆ ไม่ได้เป็นไปโดยเด็ดขาด (Rosch, ๑๙๗๗) แต่สิ่งจะถูกจัดเป็นสมาชิกของหมวดหมู่ใดขึ้นอยู่กับว่าสิ่งนั้นมีคุณสมบัติซึ่งเป็นต้นแบบของหมวดหมู่นั้น ๆ หรือไม่ เพราะการกำหนดหมวดหมู่ในความคิดของมนุษย์นั้นมิได้กำหนดโดยคุณสมบัติเดียว ๆ แต่กำหนดโดยคุณสมบัติหลายประการประกอบกัน

เมื่อนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้กับการศึกษาหมวดคำจะเห็นว่ากรณการจำแนกหมวดคำตามทฤษฎีต้นแบบมีหลักการสำคัญคือ หมวดคำแต่ละหมวดมิได้จำแนกออกจากกันอย่างเด็ดขาด แต่สมาชิกทั้งหมดในหมวดคำมีคุณสมบัติตามหมวดคำนั้น ๆ ไม่เท่ากัน สมาชิกที่มีคุณสมบัติของหมวดคำนั้นครบก็นับว่าเป็นตัวแทนของหมวดคำนั้นเรียกว่าสมาชิกต้นแบบ ส่วนสมาชิกที่มีคุณสมบัติของหมวดคำนั้นลดลงหรือน้อยลงจะเรียกว่าสมาชิกรอบนอก ยิ่งสมาชิกมีคุณสมบัติตามหมวดคำนั้น ๆ น้อยลงเพียงใด ระดับของความเป็นสมาชิกในหมวดคำก็น้อยลงเพียงนั้น

๒.๒ แนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์

การกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในภาษาที่สมาชิกของคำบอกเนื้อความพัฒนาไปเป็นสมาชิกของคำไวยากรณ์ หรือการที่สมาชิกของคำไวยากรณ์ได้หน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น ปรากฏการณ์นี้มีการศึกษากันอย่างกว้างขวางในภาษาทั่วโลกทั้งที่เป็นการศึกษาในแนวร่วมสมัย (synchronic study) และการศึกษาในแนวต่างสมัย (diachronic study) ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความหมายของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ปัจจัยที่นำไปสู่การกลายเป็นคำไวยากรณ์ กระบวนการกลายเป็นคำบอกเนื้อความไปเป็นคำไวยากรณ์ ทิศทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรายละเอียดมีดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของคำว่า การกลายเป็นคำไวยากรณ์

คำว่า grammaticalization หรือที่ในภาษาไทยใช้ว่า การกลายเป็นคำไวยากรณ์ นั้น เป็นคำที่นักภาษาศาสตร์ชาวฝรั่งเศส คือ อังตวน เมย์เยต์ (Antoine Meillet) ตั้งขึ้นเพื่อเรียกกระบวนการที่ทำให้เกิดหน่วยใหม่ที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ทำให้คำที่มีความหมายประจำคำกลายมาเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ เช่น คำกริยา être 'เป็น, อยู่, คือ' ในภาษาฝรั่งเศสนั้นมีความหมายว่า 'เป็น' ในประโยคว่า Je suis cette fille. 'ฉันเป็นเด็กผู้หญิงคนนั้น' แต่ในประโยคว่า Je suis partie. 'ฉันไปแล้ว' suis 'ไม่มีความหมายว่า 'เป็น' แต่ทำหน้าที่เป็นกริยาช่วย (ปราณี กุลละวณิชย์, ๒๕๔๕ : ๑๐๘) ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางภาษาดังกล่าวนี้นี้ไม่เป็นที่สนใจของนักภาษาศาสตร์ในตอนต้นศตวรรษที่ ๒๐ นักเพราะขณะนั้นความสนใจศึกษาภาษาร่วมสมัยมีมากกว่า อาจกล่าวได้ว่าความสนใจเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาเริ่มขึ้นในราวปี ค.ศ. ๑๙๗๐ เมื่อนักภาษาศาสตร์หันมาให้ความสนใจเรื่องการศึกษาภาษาต่างสมัยมากขึ้น

ต่อมากิวอน (Givón, ๑๙๗๙) ได้ศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของหน่วยสร้างในภาษาและได้เสนอมุมมองที่แตกต่างออกไปคือ หน่วยไวยากรณ์อาจพัฒนามาจากหน่วยสร้างในระดับประโยค เช่น หน่วยแสดงการสถานที่ lo ในภาษานูเป (Nupe)

u bic lo dzuka

he ran go market

'He ran to the market.'

คำว่า lo ในตัวอย่างนี้เดิมเป็นคำกริยามีความหมายว่า 'go' ต่อมามีการปรากฏในบริบทที่แตกต่างไปจากเดิมคือปรากฏในหน่วยสร้างกริยาเรียง ในที่สุดได้พัฒนาไปเป็นหน่วยแสดงการสถานที่ 'to' ด้วยเหตุนี้กิวอนจึงเสนอแนวคิดที่ว่า Today's morphology is yesterday syntax ซึ่งทำให้นักภาษาศาสตร์หันมาสนใจศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์มากขึ้น

นักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่ เช่น เมย์เยต์, ฮอปเปอร์, ชามูเอล, กิวอน และ ไทรกอดด์ ให้นิยามของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไว้ในลักษณะเดียวกัน คือ เป็นกระบวนการที่ทำให้คำบอกเนื้อความกลายเป็นคำไวยากรณ์ แต่คูรีโลวิช (Kurylowicz, ๑๙๖๕, ๑๙๗๕) ให้นิยามที่กว้างกว่านักภาษาศาสตร์คนอื่น ๆ คูรีโลวิชให้ความหมายของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ว่าเป็นการเพิ่มขอบเขต (range) ของคำจากคำบอกเนื้อความเป็นคำไวยากรณ์ หรือจากคำที่มีสถานภาพเป็นคำไวยากรณ์น้อยไปสู่คำที่มีสถานภาพเป็นคำไวยากรณ์มากขึ้น หรือจากคำที่มีสถานภาพเป็นคำไวยากรณ์อยู่แล้วและพัฒนาไปโดยได้หน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น ตัวอย่างในภาษาโมกิลิส หน่วยเติมท้าย -da 'up' เป็นหน่วยเติมท้ายกริยาแสดงทิศทางขึ้น เช่น wa 'carry' wah-da 'carry up' นอกจากนี้ยังแสดงการกระทำที่เกิดซ้ำได้ดังนี้ doakoa 'stab' doakoah-da 'stab repeatedly' กระบวนการนี้คือครอพท์ (Croft, ๑๙๙๐) เรียกว่าการทำให้คำไวยากรณ์ได้หน้าที่พิเศษ (expansion)

คำนิยามที่คูรีโลวิชให้ไว้ในประเด็นหลังนี้เกี่ยวข้องกับการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษาเรื่องคำสรรพนามซึ่งไม่ใช่คำบอกเนื้อความแต่เป็นคำไวยากรณ์ ดังนั้นการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏสรรพนามและอนิยมสรรพนามจึงเป็นการศึกษาขอบเขตที่เพิ่มขึ้นของสรรพนาม จากเดิมซึ่งเป็นคำไวยากรณ์อยู่แล้วมีการพัฒนาโดยได้หน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นอีกหน้าที่หนึ่ง การที่ผู้วิจัยตัดสินใจตัดสินให้คำสรรพนามเป็นคำไวยากรณ์นั้นได้พิจารณาตามแนวคิดและความเห็นของนักภาษาศาสตร์ทั้งชาวไทยและต่างประเทศดังนี้

ฟรีส (Fries, ๑๙๕๒) จำแนกคำในภาษาอังกฤษออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ คำบอกเนื้อความ (content word) และคำไวยากรณ์ (function word) คำบอกเนื้อความมี ๔ ชนิด เรียกว่า คำชนิดที่ ๑ คำชนิดที่ ๒ คำชนิดที่ ๓ และคำชนิดที่ ๔ ซึ่งอาจเทียบได้กับคำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำวิเศษณ์ในไวยากรณ์เดิม ส่วนคำไวยากรณ์มีทั้งหมด ๑๕ ชนิด ฟรีสจัดให้คำสรรพนามแสดงการถามซึ่งสามารถปรากฏในตำแหน่งเดียวกับคำว่า when เป็นคำไวยากรณ์กลุ่ม I และอธิบายความแตกต่างด้านความหมายของคำบอกเนื้อความกับคำไวยากรณ์ไว้ว่า ความหมายของคำบอกเนื้อความระบุได้ค่อนข้างชัดเจน เช่น การระบุความหมายของคำนามหรือคำกริยา ทำได้โดยไม่ต้องพิจารณาความหมายด้านโครงสร้าง (structural meaning) ประกอบ ในขณะที่การระบุความหมายของคำบุพบทหรือคำสันธานทำได้ยากและจำเป็นต้องพิจารณาความหมายด้านโครงสร้างประกอบด้วย

กิวอน (Givón, ๑๙๗๔) จำแนกหมวดคำในภาษาต่าง ๆ ออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ หมวดคำหลัก (major word class) และหมวดคำรอง (minor word class) หมวดคำหลักประกอบด้วยคำ ๔ ชนิด ได้แก่ คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำวิเศษณ์ ส่วนหมวดคำรองประกอบด้วยคำ ๕ ชนิด ได้แก่ คำสรรพนาม คำนำหน้านาม คำสันธาน คำอุทาน และคำช่วยกริยา กิวอนจำแนกความแตกต่างของหมวดคำหลักและหมวดคำรองไว้ดังนี้

	major word class	minor word class
phonological size	large	small
stress	stressed	unstressed
semantic size	large	small
semantic detail	specific	generic
class size	large	small
class membership	open	closed
morphemic status	free	bound
function	code generic knowledge	discourse function (Givon, ๑๙๗๔ : ๔๙)

สำหรับคำสรรพนามนั้น กิวอนจัดให้อยู่ในหมวดคำรองเพราะแม้ว่าจะสามารถทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของนามวลีได้ แต่ก็ไม่สามารถสื่อความหมายด้วยตัวเองได้ ต่อเมื่อนำไปใช้แทนคำนามจึงจะแสดงความหมายที่ชัดเจนได้

ดิลเลอร์ (Diller, ๒๐๐๑) ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการจำแนกหมวดคำไว้โดยเฉพาะว่า คำหมวดใดบ้างเป็นคำบอกเนื้อความและคำหมวดใดบ้างเป็นคำไวยากรณ์ แต่ได้เสนอความเห็น

เกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ว่า กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นการจัดหมวดหมู่ใหม่จากกลุ่มคำประเภทเปิดหรือคำบอกเนื้อความซึ่งมีสถานภาพเป็นคำแสดงความหมาย (content status) ได้แก่ คำนามหรือคำกริยา มาเป็นกลุ่มคำประเภทปิดหรือคำไวยากรณ์ซึ่งมีสถานภาพเป็นคำแสดงหน้าที่ (function-word status) ได้แก่ คำช่วยกริยา คำบุพบท คำสันธาน คำลักษณนามและคำสรรพนาม เป็นต้น ดิลเลอร์ให้ข้อสังเกตว่าในบางกรณีกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาตระกูลไทมิได้เป็นไปตามลักษณะสากล แต่มีการกลายแตกต่างกันแต่ละภาษาย่อย เช่น คำไวยากรณ์บางหมวดในภาษาไทยกลาง ได้แก่ คำสรรพนาม คำช่วยกริยา และคำลักษณนาม มีลักษณะเป็นหมวดคำเปิดมากกว่าจะเป็นหมวดคำปิดเพราะมีการเพิ่มจำนวนขึ้นมาก จากความเห็นของดิลเลอร์ที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าดิลเลอร์จัดคำสรรพนามไว้ในหมวดคำไวยากรณ์ แต่มีความแตกต่างจากคำไวยากรณ์ทั่ว ๆ ไปคือมีลักษณะเป็นหมวดคำเปิด ในขณะที่คำไวยากรณ์ทั่วไปมีลักษณะเป็นหมวดคำปิด

นworรณ พันธ์เมธา (๒๕๒๗) จำแนกหมวดคำในภาษาไทยตามหน้าที่ในการสื่อสารออกเป็น ๖ หมวด ได้แก่

๑. คำเรียก-ร้อง เป็นคำที่ผู้พูดแสดงอารมณ์หรือเรียกผู้ฟัง มักเปล่งออกมาตามลำพัง ไม่ต้องมีความสัมพันธ์กับคำอื่น
๒. คำหลัก เป็นคำสำคัญที่ผู้พูดใช้บอกเนื้อความซึ่งสื่อสารไปยังผู้ฟัง
๓. คำแทน เป็นคำที่ใช้แทนคำหลัก
๔. คำขยาย เป็นคำที่ช่วยขยายคำหลักและคำขยายด้วยตัวเองให้มีความหมายชัดเจนขึ้น
๕. คำเชื่อม เป็นคำที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำหลักกับคำหลัก ระหว่างคำหลักกับคำขยาย หรือระหว่างคำแทนกับคำหลัก
๖. คำเสริม เป็นคำที่เสริมเข้าไปในประโยค ช่วยแสดงท่าทีของผู้พูดและความสัมพันธ์ของผู้พูดกับผู้ฟัง

ในหมวดคำหลักซึ่งใช้บอกเนื้อความนั้น นworรณกล่าวว่าประกอบด้วยคำเพียง ๒ ชนิดเท่านั้นคือคำนามและคำกริยา ส่วนคำสรรพนามนworรณเรียกว่าคำแทนและให้ข้อสังเกตว่าเป็นคำที่มีความหมายไม่ชัดเจนอย่างคำนาม ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากหน้าที่และความหมายตามที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่าคำแทนไม่ใช่คำหลักแต่เป็นคำไวยากรณ์ประเภทหนึ่ง

จากแนวคิดและความเห็นของนักไวยากรณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงจัดให้คำสรรพนามเป็นคำไวยากรณ์เนื่องจากเป็นคำที่มีสถานภาพเป็นคำแสดงหน้าที่ คือทำหน้าที่แทนนามและไม่มี

ความหมายประจำคำที่ชัดเจน ไม่สามารถสื่อความหมายด้วยตัวเองได้ ส่วนปัจจัยและกระบวนการที่ทำให้คำไวยากรณ์ขยายขอบเขตไปได้หน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นนั้น เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับการกลายจากคำบอกเนื้อความไปเป็นคำไวยากรณ์ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

๒.๒.๒ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่นักภาษาศาสตร์กล่าวถึง ได้แก่ อุปลักษณ์ (metaphor) และการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งโดยใช้สิ่งอื่นแทน (metonymy)

๒.๒.๒.๑ อุปลักษณ์ เป็นปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ความคล้ายคลึงกันของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง อุปลักษณ์ตั้งอยู่บนหลักการของความคล้ายคลึงทางความหมาย (similarity of sense) อุปลักษณ์ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๒ องค์ประกอบคือ tenor หมายถึงสิ่งที่ต้องการสื่อ และ vehicle หมายถึงสิ่งที่นำมาเปรียบ เช่น ความรักคือยาพิษ (กิงกาญจน์ เทพกาญจนา, ๑๙๘๘ : ๑๓) องค์ประกอบที่เป็น tenor คือ ความรักซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการสื่อ ส่วนองค์ประกอบที่เป็น vehicle คือยาพิษซึ่งเป็นสิ่งที่นำมาเปรียบ ประโยคนี้เป็นอุปลักษณ์ได้เนื่องจากทั้งสองสิ่งนั้นมีลักษณะบางอย่างคล้ายคลึงกัน สิ่งที่ถูกกล่าวเปรียบนี้ตั้งใจเปรียบก็คือคุณสมบัติที่ความรักและยาพิษมีอยู่ร่วมกันคือความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน ดังนั้นการที่ผู้ฟังจะเข้าใจอุปลักษณ์ได้ ผู้ฟังต้องทราบว่าองค์ประกอบทั้ง ๒ ส่วนนั้นมีความหมายอะไรร่วมกันอยู่ซึ่งต้องใช้จินตนาการโดยข้ามจากโลกแห่งนามธรรมไปสู่โลกแห่งรูปธรรม

ในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ไฮเนและคณะ (Heine et al., ๑๙๙๖b) กล่าวว่าอุปลักษณ์ทำให้เกิดการโอนความหมาย (transfer) โดยคำบอกเนื้อความจะค่อย ๆ พัฒนากลายเป็นคำไวยากรณ์เมื่อมโนทัศน์ของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงจากความเป็นรูปธรรมหรือสิ่งที่เป็นศูนย์กลางและตัวตนมนุษย์ ไปสู่ความเป็นนามธรรมหรือสิ่งที่ไกลออกไปจากตัวตนมนุษย์ตามลำดับ ดังนั้นหากคำบอกเนื้อความขยายขอบเขตออกจากตัวตนมนุษย์มาก ก็จะมีระดับความเป็นคำไวยากรณ์มากขึ้น ตัวอย่าง

- (๑) นิดปวดหลัง
- (๒) นิดวางกัญแจไว้บนหลังตู้
- (๓) นิดจอดรถไว้หลังบ้าน
- (๔) หลังเลิกงานนิดต้องไปรับน้องที่โรงเรียน

ตัวอย่างทั้ง ๔ ข้อนี้แสดงให้เห็นพัฒนาการของคำบอกเนื้อความ หลัง ที่ค่อย ๆ ขยายขอบเขตออกจากตัวตนของมนุษย์มากขึ้นเรื่อย ๆ คือ จากความหมายที่อ้างถึงส่วนของร่างกาย ไปเป็นความหมายที่อ้างถึงส่วนของวัตถุคือหลังตู้ ไปเป็นความหมายบอกบริเวณคือหลังบ้าน และไปเป็นความหมายบอกเวลาคือหลังเลิกงาน เป็นต้น

๒.๒.๒.๒ การเรียกชื่อสิ่งหนึ่งโดยใช้สิ่งอื่นแทน เป็นการอ้างถึงสิ่งหรือส่วนของสิ่งที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด อุลล์แมนน์ (Ullmann, ๑๙๖๒ : ๒๑๘) กล่าวถึงการใกล้ชิดกัน ๒ ประเภท ได้แก่ การใกล้ชิดกันของความหมาย (contiguity of senses) และการใกล้ชิดกันของชื่อ (contiguity of names)

๒.๒.๒.๒.๑ การใกล้ชิดกันของความหมาย แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทดังนี้ ประเภทแรก คือ การใกล้ชิดกันของความหมายที่เกิดจากพื้นที่ซึ่งสัมพันธ์กัน (spatial relations) ตัวอย่างคำว่า coxa 'ตะโพก' ในภาษาละตินกลายเป็นคำว่า cuisse 'ขาอ่อน' ในภาษาฝรั่งเศส เนื่องจาก 'ตะโพก' และ 'ขาอ่อน' เป็นอวัยวะของร่างกาย ๒ ส่วนที่อยู่ต่อเนื่องกัน ไม่มีขอบเขตที่แบ่งได้ชัดเจนระหว่างอวัยวะทั้งสองส่วนนี้ ดังนั้นพื้นที่ที่สัมพันธ์กันจึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดการกลายความหมายจาก 'ตะโพก' มาเป็น 'ขาอ่อน' ได้ในที่สุด

ประเภทที่สองคือการใกล้ชิดกันของความหมายที่เกิดจากเวลาที่สัมพันธ์กัน (temporal relations) ตัวอย่างคำว่า veille ในภาษาฝรั่งเศสกลายเป็นคำว่า eve ในภาษาอังกฤษ คำว่า veille ในภาษาฝรั่งเศสแปลว่าช่วงเวลาที่ไม่รอคอยเหตุการณ์สำคัญ ต่อมาคำนี้กลายเป็นคำว่า eve ในภาษาอังกฤษซึ่งแปลว่าวันก่อนเทศกาลหรือวันก่อนวันหยุด เช่น Christmas Eve เป็นต้น

ประเภทที่สามคือการใกล้ชิดกันของความหมายที่เกิดจากความสัมพันธ์แบบส่วนย่อย-ส่วนรวม (part for the whole) ตัวอย่างคำว่า redbreast หมายถึงหน้าอกสีแดงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนกโรบิน ต่อมาความหมายของ redbreast กลายเป็นนกโรบินทั้งตัว

ประเภทสุดท้ายคือการใกล้ชิดกันของความหมายที่เกิดจากการค้นพบหรือการประดิษฐ์สิ่งใหม่กับชื่อของผู้ค้นพบ ตัวอย่าง คำว่า แอมแปร์ ซึ่งหมายถึงหน่วยวัดกระแสไฟฟ้า ได้มาจากชื่อของผู้ค้นพบคือนักวิทยาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสชื่อ อังเดร แอมแปร์ (Andre Ampere) หน่วยวัดกระแสไฟฟ้าอีกหน่วยหนึ่งคือ โวลต์ ได้ชื่อตามนักวิทยาศาสตร์ชาวอิตาลีชื่อ แอนโท

อเลสซันโดร วอลตา (Count Alessandro Volta) หรือหน่วยวัดความต้านทานระหว่างจุดสองจุดบนตัวนำคือ โอห์ม ได้ชื่อตามนักวิทยาศาสตร์ชาวเยอรมันชื่อ จอร์จ ซีมอน โอห์ม (George Simon Ohm) เป็นต้น

๒.๒.๒.๒.๒ การใกล้ชิดกันของชื่อ เป็นการใกล้ชิดกันของคำหนึ่งกับอีกคำหนึ่ง กล่าวคือ คำที่เกิดเคียงข้างกับอีกคำหนึ่งจะได้รับอิทธิพลทางความหมายของคำที่อยู่ข้างเคียง และเมื่อเกิดการละคำใดคำหนึ่งไป ความหมายของคำที่ถูกละไปจะถูกโอนไปให้คำที่เกิดเคียงข้างกัน ลักษณะการโอนความหมายดังกล่าวนี้อาจมีผลทางไวยากรณ์ ตัวอย่างคำว่า daily ซึ่งเป็นคำคุณศัพท์ใน a daily paper 'หนังสือพิมพ์รายวัน' ต่อมาคำว่า a daily กลายเป็นคำนามหมายถึงหนังสือพิมพ์รายวันโดยไม่ต้องมีคำว่า paper ปรากฏอยู่ด้วย

๒.๒.๓ กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

เลห์แมนน์ (Lehmann, ๑๙๘๖) กล่าวถึงกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ว่า สามารถศึกษาได้ทั้งในแนวร่วมสมัยและแนวต่างสมัย ในแนวร่วมสมัยเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางภาษาวาเหตุโดยรูปคำเดียวกันจึงทำหน้าที่ได้หลายหน้าที่ และสามารถตัดสินได้ว่าหมวดคำใดเป็นคำบอกเนื้อความและหมวดคำใดเป็นคำไวยากรณ์โดยพิจารณาจากการปรากฏในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ศึกษาคำกริยาและคำบุพบทที่มีรูปเดียวกัน หรือศึกษาคำกริยากับคำช่วยกริยาที่มีรูปเดียวกัน เป็นต้น

การศึกษาในแนวต่างสมัย เลห์แมนน์ได้กำหนดกระบวนการ ๖ กระบวนการเพื่ออธิบายการกลายเป็นคำไวยากรณ์ดังนี้

๑. การกร่อน (attrition) เป็นกระบวนการที่ทำให้เสียงของคำกร่อนไปและทำให้หรือลดลักษณะประจำคำลดลง เช่น ในภาษาละติน ad 'at, towards' กลายเป็น a 'to' ในภาษาฝรั่งเศส กระบวนการกร่อนเสียงทำให้เสียงพยัญชนะท้าย d หายไปและความหมายที่เป็นรูปธรรมแสดงสถานที่หายไป กลายเป็นคำบุพบท a
๒. การตรึงแน่นความเป็นชุดคำ (paradigmaticity) เป็นกระบวนการที่ทำให้คำที่เคยเป็นคำต่างชุดกันมารวมเป็นชุดคำ (paradigm) เดียวกัน เช่น การทำให้คำกริยา avoir 'have' และคำกริยา etre 'be' ในภาษาฝรั่งเศสเข้ามาอยู่ในชุดคำเดียวกัน คือ กลายเป็นคำกริยาช่วย (auxiliary verbs)

๓. การบังคับการปรากฏ (obligatorification) เป็นกระบวนการที่ทำให้คำเดิมที่เป็นคำบอกเนื้อความสามารถเลือกปรากฏได้ทุกบริบทตามความต้องการในการสื่อสาร เมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์จะถูกบังคับให้ปรากฏได้ในบางบริบทเท่านั้น ตัวอย่าง คำว่า *de* ในภาษาฝรั่งเศส แต่เดิมมีอิสระในการเลือกปรากฏโดยสามารถจะแทนที่ด้วยคำว่า *ab* 'from' หรือ *ex* 'out of' หรืออาจละได้ เช่น *cadere* (*de/a/e*) แต่เมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์จะใช้คำอื่นแทนที่หรือละไม่ได้
๔. การลดฐานะความเป็นส่วนประกอบของหน่วยสร้าง (condensation) เป็นกระบวนการที่ทำให้คำที่เป็นส่วนประกอบ (constituent) ของประโยค ลดฐานะมาเป็นเพียงส่วนประกอบของคำ ตัวอย่าง คำกริยา *avoir* 'have' ในภาษาฝรั่งเศส เมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์จะลดฐานะมาเป็นเพียงหน่วยแสดงกาลและต้องปรากฏร่วมกับคำกริยา
๕. การหลอมรวมกับคำบอกเนื้อความ (coalescence) เป็นกระบวนการที่ทำให้คำบอกเนื้อความที่มีขอบเขตชัดเจนและเป็นหน่วยคำอิสระกลายเป็นหน่วยคำไม่อิสระ ต้องปรากฏร่วมกับคำบอกเนื้อความเสมอ ตัวอย่าง ในภาษาละตินคำว่า *clara mente* เป็นคนละคำ ต่างเป็นหน่วยคำอิสระทั้งคู่ มีความหมายว่า 'in a clear spirit' ต่อมาเมื่อนำมาใช้ในภาษาฝรั่งเศส คำว่า *ment* กลายเป็นหน่วยเติมต้องไปติดอยู่กับคำอื่น กลายเป็นคำคำเดียวกันคือ *clairement* 'clearly'
๖. การมีตำแหน่งเฉพาะ (fixation) เป็นกระบวนการที่ทำให้คำในภาษาซึ่งไม่มีการเรียงลำดับที่ตายตัวกลายเป็นคำที่ต้องมีตำแหน่งอย่างเคร่งครัดแน่นอน การเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ลักษณะนี้จะปรากฏเมื่อมีการถ่ายโอนคำจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง ตัวอย่าง คำว่า *de, ad* ในภาษาละติน สามารถปรากฏได้หลายตำแหน่งในนามวลี เมื่อนำมาใช้ในภาษาฝรั่งเศสจะปรากฏได้เฉพาะในตำแหน่งหน้าคำนามเท่านั้น

นักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เช่น เลย์แมนน์ (Lehmann, ๑๙๘๖) ฮอปเปอร์และทรอกอตต์ (Hopper and Traugott, ๑๙๙๓) ไฮเนและคณะ (Heine et al., ๑๙๙๑) แสดงความเห็นในทำนองเดียวกันว่า คำที่กลายเป็นคำไวยากรณ์จะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางวากยสัมพันธ์และความหมายดังต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงด้านวากยสัมพันธ์ คำที่กลายเป็นคำไวยากรณ์จะมีการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ ๓ ประการดังนี้

๑. คำไวยากรณ์จะถูกบังคับการปรากฏ (obligatorification) หมายความว่า คำซึ่งเดิมเป็นคำบอกเนื้อความสามารถปรากฏได้หลายบริบทโดยไม่มีเงื่อนไข เมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์จะถูกบังคับให้ปรากฏได้ในบางบริบทเท่านั้น เช่น คำช่วยกริยาจะต้องปรากฏร่วมกับคำกริยาหรือ

คำบุพบทจะต้องปรากฏร่วมกับนามวลี ไม่สามารถปรากฏลำพังได้หรือไม่สามารถปรากฏในบริบทที่คำบอกเนื้อความปรากฏได้ ตัวอย่าง คำกริยาและคำบุพบท ถึง ในบริบทต่อไปนี้

- คำกริยา (๑) เราถึงบ้านก่อนฝนตก
 (๒) พอเลี้ยงขวาก็ถึง
 (๓) เขามีเงินไม่ถึง ๑๐๐ บาท
- คำบุพบท (๑) ฉันเขียนจดหมายถึงเพื่อน
 (๒) * ฉันเขียนจดหมายถึง
 (๓) * ฉันเขียนจดหมายไม่ถึง

จะเห็นได้ว่าคำกริยา ถึง สามารถปรากฏได้ทั้ง ๓ บริบทคือ นำหน้านามวลี ไม่นำหน้านามวลี และปรากฏร่วมกับคำบอกปฏิเสธ แต่เมื่อกลายเป็นคำบุพบทแล้วจะปรากฏได้เพียงบริบทเดียวคือปรากฏหน้านามวลีเท่านั้น

๒. คำไวยากรณ์จะผ่านการวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) การวิเคราะห์ใหม่เป็นการจัดฐานะของหน่วยสร้าง จากเดิมคำบอกเนื้อความมีฐานะเป็นหน่วยสร้างในระดับประโยค เมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์จะลดฐานะลงเป็นเพียงหน่วยสร้างในระดับอนุพากย์ ระดับวลี หรือระดับคำเท่านั้น ตัวอย่างเช่น เมื่อคำกริยากลายเป็นคำช่วยกริยาก็จะมีการจัดฐานะของคำใหม่ จากเดิมที่เป็นหน่วยสร้างระดับประโยคกลายเป็นหน่วยสร้างกริยาวลี
๓. คำไวยากรณ์จะสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม (decategorialization) คำที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์จะสูญเสียลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของหมวดคำเดิมที่เคยมี เช่น คำว่า while จากคำเดิมเป็นคำนาม มีความหมายแสดงความยาวของเวลา ต่อมาเมื่อกลายเป็นคำสันธานแสดงความสัมพันธ์ด้านเวลา คำว่า while จะสูญเสียลักษณะของการเป็นคำนามไปคือไม่สามารถมีคำนำหน้านาม (article) หรือคำบอกปริมาณนำหน้าได้ ไม่สามารถนำคำคุณศัพท์หรือคำชี้เฉพาะมาขยายได้ ไม่สามารถเป็นประธานหรือกรรมได้ ไม่สามารถมีรูปแทนได้ และปรากฏได้เฉพาะหน้าอนุพากย์ เท่านั้น

ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านอรรถศาสตร์ นักภาษาศาสตร์มีความเห็นสอดคล้องกันว่า คำที่กลายเป็นคำไวยากรณ์จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอรรถศาสตร์ ๒ ประการดังนี้

๑. คำไวยากรณ์จะมีความหมายกว้างขึ้น (generalization) กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์จะทำให้คำมีความหมายเปลี่ยนแปลงในลักษณะกว้างขึ้น เช่น คำว่า go มีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ ต่อมาเพิ่มความหมายแสดงความตั้งใจซึ่งเป็นนามธรรมและในที่สุดกลายเป็นคำแสดงอนาคตกาลไป คำว่า go จึงปรากฏได้ในบริบททางความหมายที่กว้างกว่าเดิม ไม่จำเป็นต้องมีความหมายแสดงพื้นที่เท่านั้น

๒. คำไวยากรณ์จะมีความหมายเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension) ในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ อุปลักษณ์ทำให้คำบอกเนื้อความซึ่งมีความหมายเป็นรูปธรรมกลายเป็นคำที่บอกความหมายทางไวยากรณ์ซึ่งมีความหมายเป็นนามธรรม ตัวอย่าง คำนามหลัง หน้า ข้าง จากเดิมที่เป็นคำบอกเนื้อความหมายถึงอวัยวะของร่างกายซึ่งเป็นความหมายรูปธรรม เมื่อกลายเป็นคำบุพบทจะมีความหมายเชิงอุปลักษณ์ เป็นความหมายแสดงความสัมพันธ์ด้านพื้นที่ซึ่งมีความหมายนามธรรม

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นว่าในการกลายเป็นคำบอกเนื้อความไปเป็นคำไวยากรณ์นั้น กระบวนการที่เกี่ยวข้องอาจสรุปได้ ๓ กระบวนการใหญ่ ๆ ได้แก่ กระบวนการทางเสียง กระบวนการทางวากยสัมพันธ์ และกระบวนการทางความหมาย กระบวนการทางเสียงเป็นกระบวนการที่ทำให้เสียงของคำกร่อนไปหรือเปลี่ยนแปลงไป กระบวนการนี้จะเกิดร่วมกับกระบวนการทางความหมาย คือ มีการลดอรรถลักษณะเฉพาะลงเหลือแต่อรรถลักษณะทั่วไป กระบวนการทางวากยสัมพันธ์เป็นกระบวนการที่ทำให้คำบอกเนื้อความมีข้อจำกัดในด้านการปรากฏ เช่น ตำแหน่งของคำหรือขอบเขตของคำ เป็นต้น ส่วนกระบวนการทางความหมายเป็นกระบวนการที่ทำให้ความหมายของคำบอกเนื้อความเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากอรรถลักษณะเฉพาะลดลง ความหมายแบบเจาะจงจึงลดลงกลายเป็นคำที่มีความหมายทั่วไป หรือจากเดิมเป็นคำที่มีความหมายรูปธรรมกลายเป็นคำที่มีความหมายนามธรรม เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่องกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่าการศึกษารูปคำส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ ซึ่งเมื่อคำบอกเนื้อความกลายเป็นคำไวยากรณ์ ลักษณะของรูปคำที่แตกต่างกันจะทำให้ตัดสินได้ชัดเจนว่ารูปใดเป็นคำบอกเนื้อความ รูปใดเป็นคำไวยากรณ์ เนื่องจากคำไวยากรณ์จะมีหน่วยเติมปรากฏอยู่ด้วย ในขณะที่คำบอกเนื้อความจะไม่มีหน่วยเติมปรากฏอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม การกลายเป็นคำไวยากรณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำเท่านั้น ในภาษาที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำการกลายเป็นคำไวยากรณ์ก็เป็นไปได้เช่นกัน เช่น ภาษาไทยเมื่อคำบอกเนื้อความกลายเป็นคำไวยากรณ์จะไม่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงรูปคำเกิดขึ้น เป็นผลทำให้คำที่มีรูปเดียวกันทำหน้าที่แตกต่างกันได้ นักภาษาศาสตร์ที่ได้อธิบายถึงคำหลายหน้าที่ว่าแต่ละหน้าที่นั้นมีความสัมพันธ์กันในแง่ของการกลายเป็นคำไวยากรณ์มีดังนี้

ดิลเลอร์ (Diller, ๒๐๐๑ : ๑๔๑) จากการศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาตระกูลไท ดิลเลอร์พบว่าภาษาตระกูลไทซึ่งเป็นภาษาที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำนั้น ในการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไม่ได้ใช้วิธีการสร้างหน่วยเติมเหมือนกับภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ แต่ใช้วิธีการสร้างความหมายให้เปลี่ยนแปลงออกไปจากคำเดิม ดังนั้นในช่วงที่เกิดกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ คำจึงมีความหมายได้หลายความหมายและมีการปรากฏในบริบททางวากยสัมพันธ์แตกต่างออกไปจากคำเดิม ตัวอย่างคำว่า หนู ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ทำหน้าที่ได้ ๒ หน้าที่คือเป็นคำนาม หมายถึงสัตว์ชนิดหนึ่งมีขนาดเล็ก และทำหน้าที่เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ หรือบุรุษที่ ๒ ใช้แทนตัวผู้น้อยหรือผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า ในกรณีนี้นับได้ว่าคำนี้มีการกลายเป็นคำไวยากรณ์โดยกลายจากคำนามไปเป็นคำสรรพนาม

คล๊ากและอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (Clark and Prasithrathsint, ๑๙๘๕) ศึกษาภาษาในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่า ในทุกภาษามีปรากฏการณ์ที่คำหนึ่งเคยทำหน้าที่อย่างหนึ่ง ต่อมาสามารถพัฒนาไปทำหน้าที่ใหม่ได้ และเมื่อมีการพัฒนาแล้วคำนั้นจะมีลักษณะทางวากยสัมพันธ์ ลักษณะทางความหมาย หรือลักษณะทางเสียงแตกต่างไปจากคำเดิม การศึกษาของคล๊ากและอมราแสดงให้เห็นว่า การกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นลักษณะสากลของทุกภาษา แต่สิ่งที่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็คือคำเดิมและคำที่พัฒนาไปมีรูปเดียวกัน เช่น คำกริยาและคำบุพบท เป็นต้น

ฮอปเปอร์ (Hopper, ๑๙๙๑ : ๒๒) ได้กล่าวถึงกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์กระบวนการหนึ่งซึ่งช่วยอธิบายปรากฏการณ์ของคำบอกเนื้อความที่สามารถกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ กระบวนการนี้เรียกว่าการแยกคำ (divergence) กระบวนการนี้ทำให้คำหนึ่งแยกเป็น ๒ คำโดยคำหนึ่งมีหน้าที่เหมือนคำเดิม ส่วนอีกคำหนึ่งกลายเป็นคำไวยากรณ์ซึ่งจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างไปจากคำเดิม ตัวอย่างในภาษามาเลย์ คำว่า ekor เป็นคำนามมีความหมายว่า 'หาง' กระบวนการแยกคำทำให้ ekor แยกเป็น ๒ คำโดยคำหนึ่งยังคงใช้เป็นคำนามเหมือนคำเดิม ส่วนอีกคำหนึ่งกลายเป็นคำลักษณนามดังนี้

tiga ekor tikus

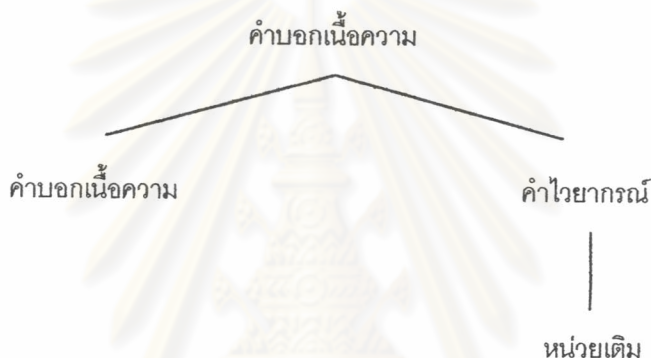
three CL rats

การที่ ekor กลายเป็นคำลักษณนามได้เนื่องจากการปรากฏในบริบทที่แตกต่างไปจากคำเดิม คือ ต้องปรากฏระหว่างคำบอกจำนวนและคำนาม นอกจากนี้ฮอปเปอร์ยังแสดงความเห็นว่ากระบวนการแยกคำทำให้ทั้งคำเดิมและคำใหม่ปรากฏในภาษาควบคู่กันไปซึ่ง

แตกต่างจากกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำที่เห็นว่า เมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์แล้วคำเดิมจะมีการใช้น้อยลงจนในที่สุดหายไปจากภาษาได้ ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปในข้อ ๒.๒.๔

๒.๒.๔ ทิศทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์

นักภาษาศาสตร์เชื่อว่าการกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นกระบวนการแบบทิศทางเดียว (unidirectionality) คือกลายเป็นคำบอกเนื้อความที่เป็นคำอิสระไปเป็นคำไวยากรณ์และกลายเป็นหน่วยเติมหรือหน่วยคำไม่อิสระในที่สุด และไม่มีกระบวนการสวนทางกัน ดังนี้

จากแผนภูมินี้จะเห็นได้ว่าทิศทางของการกลายเป็นคำไวยากรณ์จะเริ่มจากการที่คำบอกเนื้อความมีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น ถ้าเป็นคำนามก็จะกลายเป็นคำที่ต้องปรากฏร่วมกับคำนาม เช่น คำบุพบท เป็นต้น ถ้าเป็นคำกริยา ก็จะกลายเป็นคำที่ต้องปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น คำช่วยกริยา เป็นต้น จากนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปคำเป็นหน่วยเติมของคำบอกเนื้อความที่ไปปรากฏร่วมด้วย ในขั้นตอนสุดท้ายหน่วยเติมนี้ก็จะไม่ปรากฏให้เห็นเพราะได้หลอมรวมกับคำบอกเนื้อความไปแล้ว ตัวอย่างเช่น คำกริยา avoir 'have' ในภาษาฝรั่งเศสกลายเป็นคำไวยากรณ์คือคำช่วยกริยาบอกอดีตกาลและกลายเป็นหน่วยเติมบอกอนาคตกาลดังนี้

il a	'เขามี'	a	ทำหน้าที่เป็นคำกริยาของประโยค
il a mangé	'เขาได้กิน'	a	ทำหน้าที่เป็นคำช่วยกริยาแสดงอดีตกาล ส่วนคำกริยา manger ผันรูปตามอดีตกาลเป็น mangé
il mangera	'เขาจะกิน'	a	ทำหน้าที่แสดงอนาคตกาลแต่อยู่ในรูปหน่วยเติมของคำกริยา manger

สำหรับภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ ไม่มีหน่วยเติมแสดงวิภัติปัจจัย คำไวยากรณ์จึงคงรูปเดิมเหมือนเมื่อเป็นคำบอกเนื้อความเพียงแต่เปลี่ยนสถานภาพจากที่เคยปรากฏได้โดยอิสระกลายเป็นคำที่ต้องปรากฏร่วมกับคำบอกเนื้อความ ตัวอย่าง

(๑) คำว่า ต่อ เมื่อเป็นคำกริยาสามารถแยกจากนามวลีที่ตามมาได้

ก. เด็ก ๆ ช่วยกันต่อเรือลำนั้น

ข. เรือลำนั้นเด็ก ๆ ช่วยกันต่อ

คำว่า ต่อ เมื่อกลายเป็นคำบุพบทจะไม่สามารถแยกจากนามวลีที่ตามมาได้

ก. เลขานุการเปิดเผยข้อมูลทั้งหมดต่อผู้สื่อข่าว

ข. ต่อผู้สื่อข่าว เลขานุการเปิดเผยข้อมูลทั้งหมด

ค. * ผู้สื่อข่าว เลขานุการเปิดเผยข้อมูลทั้งหมดต่อ

(๒) คำว่า ถึง เมื่อเป็นคำกริยาจะปรากฏหน้านามวลีหรือไม่ได้

ก. เราถึงบ้านก่อนฝนตก

ข. บ้าน เราถึงก่อนฝนตก

คำว่า ถึง เมื่อกลายเป็นคำสันธานไม่สามารถปรากฏหน้านามวลีได้ จะต้องปรากฏหน้าอนุประโยค

ก. ถึงฝนตก อากาศก็ยิ่งร้อน

ข. * ถึงฝน อากาศก็ยิ่งร้อน

(๓) คำว่า หลัง เมื่อเป็นคำนามจะปรากฏตามลำพังได้

ก. หลังของเขามีแผล

ข. เขามีแผลที่หลัง

คำว่า หลัง เมื่อกลายเป็นคำลักษณนามจะปรากฏตามลำพังไม่ได้ ต้องปรากฏร่วมกับคำบอกจำนวน

ก. เขาซื้อบ้านสองหลัง

ข. * เขาซื้อบ้านหลัง

ตัวอย่างในภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทยข้างต้นแสดงให้เห็นทิศทางของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ว่ากลายเป็นคำบอกเนื้อความไปเป็นคำไวยากรณ์ และเนื่องจากยังไม่พบข้อมูลหรือหลักฐานที่แสดงว่าคำไวยากรณ์กลายเป็นในทิศทางกลับกัน เช่น คำบุพบท คำสันธานกลายเป็นคำกริยาได้ หรือคำลักษณนามกลายเป็นคำนามได้ นักภาษาศาสตร์จึงเชื่อว่าการกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นกระบวนการแบบทิศทางเดียว

๒.๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทย

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วพอสังเขป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

๒.๒.๕.๑ ดิลเลอร์ (Diller, ๑๙๙๔) ได้ศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์และการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ในภาษาไทยและเสนอความเห็นว่าจะใช้คำว่า การแปลงทางวากยสัมพันธ์ (syntactic derivation) แทนคำว่า grammaticalization เนื่องจากภาษาคำโดดมักจะใช้การแปลงคำ (lexical derivation) แทนที่จะเป็นการสร้างหน่วยเติมแบบภาษาที่มีวิภัติปัจจัย นอกจากนี้การแปลงคำยังแสดงนัย (imply) ถึงช่วงเวลาที่คำเกิดมีหลายความหมายและมีการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ (related syntactic alternation) อย่างไรก็ตามดิลเลอร์ก็ยอมรับว่าคำว่า grammaticalization มีนัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงเชิงประวัติ (diachronic change) เนื่องจากมีการสืบค้นร่องรอยหรือประวัติความเป็นมาของคำและเส้นทางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ดิลเลอร์เสนอวิธีการศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในเชิงประวัติโดยการใช้ระเบียบวิธีเปรียบเทียบและการศึกษาข้อมูลภาษาสมัยก่อนที่มีเหลืออยู่ ดังตัวอย่างการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ได้” /dayC1/ ซึ่งเป็นคำกริยาและได้หน้าที่ทางไวยากรณ์กลายเป็นคำช่วยกริยาในการเปรียบเทียบนั้นดิลเลอร์ใช้ข้อมูลภาษาปัจจุบันของภาษาไทยกลุ่มต่าง ๆ ๓ ภาษา ได้แก่ ภาษาจ้วงเป็นตัวแทนภาษากลุ่มเหนือ ภาษานุงเป็นตัวแทนภาษากลุ่มกลาง และภาษาลาวเป็นตัวแทนภาษากลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ และยืนยันด้วยข้อมูลเชิงประวัติซึ่งได้จากศิลาจารึกสมัยสุโขทัย ดังนี้

(๑)	Zhuang	ku: A1	taw C2	sang A2	day C1
	Nung	kaw A1	moe: A2	sang A2	day C1
	Lao	ku: A1	nyang A2	moe: A2	bo': B1
		1P	still	return	not-(yet)
					able
					'I cannot return yet.'

จารึกสมัยสุโขทัยหลักที่ ๒ ด้านที่ ๒ บรรทัดที่ ๒๔

ha: A1	pu:n A1	mi D2	day C1
find	lime	not	able
			'(They) could not find any lime.'

(๒)	Zhuang	ku: A1		sang A2	day C1	ku' n A1
	Nung	kaw A1		sang A2	day C1	kin A1
	Lao	ku: A1	nyang A2	bo': B1	day C1	kin A1
		1P	still	not-(yet)	[ACCMP]	eat

'I haven't eaten yet (/had a chance to eat).'

จารึกสมัยสุโขทัยหลักที่ ๔๙ ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๒๑

ya: B1 day C1 kha:t D2 day C1 phop D2 phra D2-phut D2
do-not [ACCMP] estimate [ACCMP] meet Buddha

'May (such a one) have no prospects of meeting the Buddha...'

ตัวอย่างข้างต้นนี้ดิลเลอร์อธิบายว่า คำว่า ได้ พัฒนามาจากคำเดิมซึ่งเดิมเป็นคำกริยาหมายความว่า 'obtain, get' เมื่อกลายเป็นคำช่วยกริยาจะปรากฏได้ ๒ ตำแหน่งคือหลังคำกริยาและหน้าคำกริยาและความหมายก็จะเปลี่ยนไปจากคำเดิม ในตัวอย่างที่ (๑) ใช้ประกอบหลังคำกริยาเพื่อบอกความเป็นไปได้หรือบอกความสามารถ ส่วนในตัวอย่างที่ (๒) ใช้ประกอบหน้ากริยาเพื่อแสดงความสมบูรณ์ของกริยา ซึ่งพบว่าทั้งข้อมูลเชิงปัจจุบันในภาษาลูก ๗ ภาษาและข้อมูลเชิงประวัติในสมัยสุโขทัยตรงกัน

ในเรื่องเกี่ยวกับเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทยนั้น ดิลเลอร์ให้ข้อสังเกตว่าการกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นแบบทิศทางเดียว คือ จากคำบอกเนื้อความไปเป็นคำไวยากรณ์ เช่น คำนาม ของ กลายเป็นหน่วยแสดงความเป็นเจ้าของ (possessive markers) คำนาม ช้าง กลายเป็นหน่วยแสดงสถานที่ (locative markers) เป็นต้น

สำหรับการศึกษาในเชิงประวัติซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกลายเป็นคำไวยากรณ์นั้นมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปและมีความเป็นพลวัต ดิลเลอร์ได้ยกตัวอย่างคำกริยาในภาษาไทยกรุงเทพฯ (Central Thai) ได้แก่ คำกริยา "จัก" 'ปรารถนา, ตั้งใจ' พัฒนาเป็น "จะ" ซึ่งเป็นคำกริยาช่วยแสดงอนาคตกาล จากหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกศตวรรษที่ ๑๓-๑๖ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาจากคำกริยาเป็นคำกริยาช่วยนั้นเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ ซึ่งจะเห็นได้จากปริมาณความถี่ (ร้อยละ) ในการใช้คำว่า "จัก" และคำว่า "จะ" ต่อไปนี้

ช่วงเวลา (ค.ศ.)	จะ	จัก
๑๒๙๒-๑๓๕๐	๐	๑๐๐
๑๓๕๑-๑๔๐๐	๔	๙๖
๑๔๐๑-๑๔๕๐	๓๗	๖๓
๑๔๕๑-๑๕๕๐	๙๑	๙

จะเห็นว่าในช่วงศตวรรษที่ ๑๓ คำว่า “จัก” เป็นคำกริยาและพัฒนาไปเป็น “จะ” อย่างช้า ๆ จนกระทั่งศตวรรษที่ ๑๖ กลายเป็น “จะ” ซึ่งเป็นคำกริยาช่วยแสดงอนาคตกาล ส่วนในด้านความหมายนั้น คำว่า “จัก” ที่เป็นคำกริยามีความหมายว่า “ปรารถนา, ตั้งใจ” (desire) ต่อมากลายเป็นความหมายเป็น “ความตั้งใจ” (intention) และกลายเป็นความหมายแสดงอนาคตกาล (future) ตามลำดับ

๒.๒.๕.๒ ปราณี กุลละวณิชย์ (Kullavanijaya, forthcoming) ได้ศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยสมัยต่าง ๆ โดยแบ่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น ๔ สมัย ได้แก่ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง (รัชกาลที่ ๔-๕) และสมัยปัจจุบัน การศึกษาเริ่มจากศึกษาหน้าที่ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยสมัยปัจจุบันก่อนแล้วจึงดูพัฒนาการในสมัยต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน คำว่า “ที่” ทำหน้าที่ได้ ๙ หน้าที่ ได้แก่ คำนามสามัญ (simple noun) คำนามบอกหมวดหมู่ (class noun) คำประสม (compound noun) คำลักษณนาม (classifier) คำบอกลำดับที่ (an ordinal numeral marker) คำบุพบท (preposition) คำเชื่อมอนุประโยค (relative clause marker) นามวลีแปลง (nominalizer) และอนุประโยคขยายนาม/กริยา (complementizer) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ทำหน้าที่เป็นคำนามสามัญ “ที่” หมายถึงส่วนของแผ่นดิน มักใช้ร่วมกับคำขยายเป็น ที่ดิน หรือใช้ร่วมกับคำลักษณนาม ผืน, แปลง เช่น ที่ดินแปลงนี้ ที่ดินสองแปลง เป็นต้น
๒. ทำหน้าที่เป็นคำนามบอกหมวดหมู่ เช่น ที่ตากอากาศ ที่ว่าการอำเภอ ที่ชายดิว ที่บำบัดน้ำเสีย ที่พักรู้โดยสาร เป็นต้น เมื่อคำว่า “ที่” ทำหน้าที่เป็นคำนามบอกหมวดหมู่จะเห็นว่าไม่มีความหมายเกี่ยวกับที่ดิน แต่ยังคงมีความหมายเกี่ยวกับสถานที่อยู่
๓. ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของคำประสม คำประสมที่ประกอบด้วยคำว่า “ที่” จะไม่มีความหมายเกี่ยวกับสถานที่อีกต่อไป ตัวอย่าง ถ้าเป็นคำนามจะหมายถึงคนหรือกลุ่มคน เช่น ที่ปรึกษา ที่ประชุม ที่ฟัง ที่บ้าน หรือหมายถึงเครื่องมือหรืออุปกรณ์ เช่น ที่เย็บกระดาษ ที่เป่าผม ที่นอน ถ้าเป็นคำกริยาจะมีความหมายเชิงเปรียบเทียบ เช่น กินที่ คงที่ ถึงที่ เป็นต้น

๔. ทำหน้าที่เป็นคำลักษณนาม จะปรากฏในตำแหน่งหลังคำบอกจำนวน มักพบในภาษาพูด เช่น ขอน้ำชาสองที่ จงที่ไว้ให้สองที่ด้วย
๕. ทำหน้าที่เป็นคำบอกลำดับที่ จะปรากฏในตำแหน่งหน้าคำบอกจำนวน เช่น ลูกคนที่สอง ของเขาเก่ง คราวที่แล้วเขาไม่ได้มา
๖. ทำหน้าที่เป็นคำบุพบท จะปรากฏในตำแหน่งหน้าคำนามหรือนามวลี เช่น เด็ก ๆ ที่บ้านเขา ไม่สบายบ่อย มันได้รับเชิญไปออกงานที่เชียงใหม่ มีข้อสังเกตว่าเมื่อ “ที่” เป็นคำบุพบท อาจจะได้ถ้าตามหลังคำกริยาบ่งชี้การสถานที่ เช่น เขาอยู่ที่โรงเรียน หรือ เขาอยู่โรงเรียน
๗. ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุประโยค เช่น หุ่นละครเล็กที่เขาหลงไหล เด็กที่มีอาการดังกล่าว คำว่า ที่ จะปรากฏหลังคำนามที่เป็นหน่วยหลักในประโยคซับซ้อน ทำหน้าที่ทั้งเชื่อมคำนามที่มาข้างหน้า (antecedent noun) เข้ากับอนุประโยคและอ้างถึงคำนามนั้น คำว่า ที่ ในหน้าที่ดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์กับคำกริยาในประโยคใหญ่ในฐานะที่เป็นประธานหรือกรรม
๘. ทำหน้าที่เป็นนามวลีแปลง หมายถึง อนุประโยคที่ทำหน้าที่เป็นประธานของประโยคซับซ้อน ตัวอย่าง ที่เขาไม่เอียงทำให้เธอโกรธ
๙. ทำหน้าที่เป็นอนุประโยคขยายนาม/กริยา ตัวอย่างอนุประโยคขยายนาม เช่น เรื่องที่เขาไม่พูดกับใครเลยเป็นเรื่องเก่า ถึงเวลาที่กระทรวงศึกษาธิการจะต้องทบทวนเรื่องนี้ มีข้อสังเกตว่า “ที่” ที่เป็นอนุประโยคขยายนามจะแตกต่างกับ “ที่” ที่เป็นคำเชื่อมอนุประโยค แม้ว่า จะปรากฏหลังคำนามในประโยคซับซ้อนเช่นเดียวกัน เมื่อเป็นอนุประโยคขยายนาม คำนามที่มาข้างหน้าจะไม่มี ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์กับคำกริยาในประโยคใหญ่ ตัวอย่างอนุประโยคขยายกริยา เช่น เขาคิดที่จะออกจากงาน เด็กนิยามที่จะเข้าเรียนสายสามัญ เมื่อทำหน้าที่เป็นอนุประโยคขยายกริยามักปรากฏร่วมกับคำช่วยกริยา จะ และพบว่ากริยาที่ปรากฏในอนุประโยคขยายกริยามักเป็นคำกริยาแสดงอาการและกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น

ปรากฏได้ใช้หน้าที่ดังกล่าวนี้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์หน้าที่ของคำว่า “ที่” ในสมัยอื่น ๆ อีก ๓ สมัยและพบว่าในสมัยสุโขทัยและอยุธยา “ที่” ทำหน้าที่ได้เพียง ๓ หน้าที่ ได้แก่ คำนามสามัญ คำนามบอกหมวดหมู่ และส่วนประกอบของคำประสม ส่วนในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนกลางทำหน้าที่ได้ ๘ หน้าที่ ได้แก่ คำนามสามัญ คำนามบอกหมวดหมู่ ส่วนประกอบของคำประสม คำบอกลำดับที่ คำบุพบท คำเชื่อมอนุประโยค อนุประโยคขยายนาม/กริยา และนามวลีแปลง การศึกษาเชิงประวัติสามารถนำมาอธิบายเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้ดังนี้

คำนามสามัญ → คำนามบอกหมวดหมู่ → ส่วนประกอบของคำประสม → อนุประโยคขยายนาม/กริยา
 → นามวลีแปลง → คำเชื่อมอนุประโยค → คำบุพบท → คำลักษณนาม

ส่วน “ที่” ที่ทำหน้าที่เป็นคำบอกลำดับที่นั้น ปรากฏีแสดงความเห็นไว้ว่าอาจเป็นได้ ๒ ประการ คือ อาจเป็นคำที่พัฒนามาจากคำนามสามัญหรืออาจเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาจีนก็ได้ เนื่องจากหน้าที่นี้เริ่มปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางเป็นต้นมา และพบว่าในภาษาจีนปัจจุบัน คำว่า /ti4/ เป็นคำพ้องรูปพ้องเสียงที่พัฒนามาจากคำเดิมในภาษาจีนโบราณ ๒ คำ คือ di ‘place’ กับ diei ‘number one’ ประเด็นนี้เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการศึกษาเปรียบเทียบกับภาษาถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมายจะเห็นว่า มีการขยายความหมายจากคำนามสามัญซึ่งเป็นความหมายเชิงรูปธรรมคือ ที่ดิน มาเป็นคำที่มีความหมายทั่วไป เช่น หมายถึง คน สิ่งของ สถานที่ และกลายมาเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ เช่น คำเชื่อม คำลักษณนาม เป็นต้น

๒.๒.๕.๓ จรัสดาว อินทรทัศน์ (๒๕๒๙) ศึกษาเรื่องกระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทยโดยมีวัตถุประสงค์ ๔ ข้อ คือ เพื่อศึกษาบริบทของคำบุพบทและคำกริยาที่มีรูปเดียวกัน หาเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์และเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ที่สามารถใช้แยกคำบุพบทออกจากคำกริยา ตัดสินว่าคำบุพบทคำใดเกิดจากการกลายเป็นคำไวยากรณ์ และอธิบายกระบวนการกลายจากคำกริยาเป็นคำบุพบท ทั้งนี้มีสมมุติฐานว่าคำบุพบทในภาษาไทยจำนวนหนึ่งเป็นคำที่กลายมาจากคำกริยา

จรัสดาวสำรวจข้อมูลในภาษาไทยปัจจุบันพบว่า คำกริยาและคำบุพบทรูปเดียวกันมีจำนวน ๒๓ คำดังนี้ ไกล่ ซ้ำม ซิ่น เข้า คล้าย จาก ตรง ต่อ ตาม ถึง ประจำ เป็น ผ่าน ยัง ลง ลอด เลย สู้ เหนือ เหมือน ให้ อยู่ ออก ในการจำแนกความแตกต่างทางวากยสัมพันธ์ระหว่างคำกริยากับคำบุพบท ใช้เกณฑ์ ๓ เกณฑ์ คือ การปรากฏร่วมกับคำบอกปฏิเสธ ความสัมพันธ์ของคำนั้นกับนามวลี และการแยกนามวลี เมื่อใช้เกณฑ์ทั้ง ๓ ข้อนี้พบว่าคำบุพบทไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำบอกปฏิเสธได้ คำบุพบทจะต้องปรากฏหน้านามวลี และคำบุพบทไม่สามารถปรากฏแยกกับนามวลีที่ตามมาได้ ส่วนคำกริยาสามารถปรากฏร่วมกับคำบอกปฏิเสธได้ ไม่จำเป็นต้องปรากฏหน้านามวลีและสามารถปรากฏแยกกับนามวลีที่ตามมาได้

ในการจำแนกความแตกต่างทางอรรถศาสตร์ ใช้การอธิบายความหมายคำกริยาของเซฟ (Chafe) เป็นแนวทางจำแนกความหมายของคำกริยา และใช้ทฤษฎีไวยากรณ์การกของฟิลล์มอร์ (Fillmore) เป็นแนวทางจำแนกความหมายของคำบุพบท พบว่าคำกริยามีความหมาย

แสดงสภาพ แสดงการกระทำ และแสดงการกระทำและกระบวนการของประธาน คำกริยาบางคำจะเลือกปรากฏกับประธานเป็นพิเศษ เช่น ประธานที่มีชีวิตหรือเคลื่อนที่ได้ จึงเห็นได้ว่าคำกริยามีความหมายเฉพาะเจาะจง และคำกริยาหนึ่งคำจะมีความหมายเพียงหนึ่งความหมายเท่านั้น ส่วนคำบุพบทเป็นตัวบ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงการกระทำระหว่างคำกริยากับคำนามซึ่งเป็นความหมายทั่วไป ไม่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงเหมือนคำกริยา คำบุพบทจึงไม่เลือกปรากฏกับประธานหรือนามวลีบางประเภทเป็นพิเศษ

ส่วนกระบวนการที่ทำให้คำกริยากลายเป็นคำบุพบท มีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ๖ กระบวนการดังนี้

๑. การคงเค้าความหมายเดิม ความหมายของคำบุพบทที่บ่งการกประเภทต่าง ๆ จะยังคงรักษาเค้าความหมายของคำกริยาที่มีรูปเดียวกัน ตัวอย่างคำว่า เหมือน เมื่อกลายเป็นคำบุพบท ก็ยังคงเค้าความหมายเดิมของคำกริยาคือบอกผู้ทรงรับ ดังนี้
 - ก. สภาวะตลาดหุ้นเหมือนปรอทวัดอุณหภูมิการเมือง (คำกริยา)
 - ข. อาชญากรเศรษฐกิจที่ไวเหมือนปรอทหลบหนีไปต่างประเทศแล้ว (คำบุพบท)
๒. การทำให้ความหมายเดิมจางลง คำกริยาจะมีความหมายแฝงที่เป็นลักษณะอัตวิสัย เช่น อารมณ์หรือทัศนคติของผู้พูด เมื่อกลายเป็นคำบุพบทความหมายแฝงนี้จะจางลงและกลายเป็นความหมายกลาง ๆ ตัวอย่างคำว่า ถึง ต่อไปนี้
 - ก. เขาวิ่งไกลถึงหนึ่งหมื่นเมตร (คำกริยา)
 - ข. เขาโทรศัพท์ถึงบ้านหลังการแข่งขัน (คำบุพบท)
๓. การเกิดความหมายทั่วไป คำกริยาซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเฉพาะเจาะจง ตัวอย่าง คำว่า ให้ เมื่อเป็นคำกริยาจะมีความหมายเฉพาะเจาะจงคือมีการโอนกรรมสิทธิ์จากผู้กระทำไปสู่ผู้รับประโยชน์ แต่เมื่อกลายเป็นคำบุพบทจะมีความหมายว่ามีผู้รับประโยชน์หรือมีผู้รับผล โดยไม่ต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์ก็ได้ ดังนี้
 - ก. ผู้มีจิตศรัทธาให้เงินบริจาคแก่มูลนิธิ (คำกริยา)
 - ข. มูลนิธิส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกร (คำบุพบท)
๔. การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ ตัวอย่าง คำว่า จาก เมื่อเป็นคำกริยามีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ซึ่งเป็นกิจกรรม มีการเปลี่ยนแปลงระหว่างก่อนเกิดการกระทำและหลังเกิดการกระทำซึ่งมองเห็นและสังเกตได้ แต่เมื่อกลายเป็นคำบุพบทจะแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับจุดเริ่มต้นหรือเวลาซึ่งไม่มีการเคลื่อนที่ให้เห็นดังนี้
 - ก. ลูกนกจากรังเดิมเมื่อโตเต็มที่ (คำกริยา)
 - ข. จากยุคหินมนุษย์ไผ่ฝันอยากบินได้เหมือนนก (คำบุพบท)

๕. การบังคับการปรากฏ คำบุพบทต้องปรากฏในปริบทที่ตายตัว คือ ต้องนำหน้าและชิตนามวลีเสมอ ในขณะที่เมื่อเป็นคำกริยาอาจเลือกปรากฏหน้านามวลีหรือแยกจากนามวลีก็ได้
- ตัวอย่าง คำกริยา ผ่าน
- ก. นักท่องเที่ยวผ่านน้ำตกแม่ยะ
- ข. น้ำตกแม่ยะ นักท่องเที่ยผ่าน
- ตัวอย่าง คำบุพบท ผ่าน
- ก. เตาไฟฟ้าส่งความร้อนผ่านขวดลวด
- ข. *ขวดลวด เตาไฟฟ้าส่งความร้อนผ่าน
๖. การวิเคราะห์ใหม่ จากเดิมที่คำกริยามีฐานะเป็นหน่วยสร้างในระดับประโยค แต่เมื่อกลายเป็นคำบุพบทจะลดฐานะลงมาเป็นเพียงหน่วยสร้างบุพบทวลี ทำให้หน้าที่ทางวากยสัมพันธ์เปลี่ยนไป

กระบวนการกลายเป็นคำบุพบทแสดงให้เห็นว่ามีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เพราะคำกริยามีได้กลายเป็นคำบุพบทอย่างสมบูรณ์เท่าเทียมกันในเวลาเดียวกัน คำบุพบททั้ง ๒๓ คำนั้น เมื่อพิจารณาจากความถี่ในการปรากฏสามารถเรียงลำดับคำที่ปรากฏเป็นคำบุพบทน้อยที่สุดไปจนถึงปรากฏเป็นคำบุพบทมากที่สุดได้ดังนี้ ให้ ออก เข้า ขึ้น อยู่ เลย ลง เป็น ผ่าน ๑๖๑ เหมือน คล้าย ไกล่ ช้ำม ต่อ ถึง ตรง เหนือ ประจำ ตาม ยิง จาก สู

๒.๒.๕.๔ นันทริยา ลำเจียกเทศ (๒๕๓๙) ศึกษาคำไวยากรณ์ที่กลายมาจากคำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชในภาษาล้านนา โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อคือ เพื่อรวบรวมและแยกประเภทคำไวยากรณ์ที่กลายมาจากคำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืช วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้คำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็นคำไวยากรณ์ วิเคราะห์กระบวนการที่ทำให้คำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็นคำไวยากรณ์ ทั้งนี้มีสมมุติฐานว่าคำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้ ๔ ประเภทคือ คำลักษณนาม คำเชื่อมอนุพากย์ คำสรรพนาม และคำบุพบท

ผลของการศึกษาพบคำเรียกอวัยวะ ๔๑ คำ และพบคำเรียกส่วนของพืช ๒๓ คำ คำเรียกอวัยวะที่กลายเป็นคำไวยากรณ์มี ๑๑ คำ คำเรียกส่วนของพืชที่กลายเป็นคำไวยากรณ์มี ๑๗ คำ ทั้ง ๒๘ คำนี้ปรากฏเป็นคำลักษณนามได้ ๒๗ คำคือ นิ้ว ตีน หัว ตา หน้า ข้าง หลัง ตน ตัว ขา ต้น ลูก เครือ ลำ ดอก ใบ หน่อ ยอด ปลี หลี กิ่ง ผัก เม็ด รวง หน่วย ก้าน

กาบ ปรากฏเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ได้ ๕ คำคือ ตัว ตน หลัง ต้น ลูก ปรากฏเป็นคำสรรพนาม ได้ ๔ คำคือ ตน ตัว ขา คิง และปรากฏเป็นคำบุพบทได้ ๓ คำคือ หน้า ข้าง หลัง

ปัจจัยที่ทำให้คำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็นคำไวยากรณคือปัจจัยทางความหมาย ได้แก่ ความหมายแสดงปริมาณ เป็นปัจจัยที่ทำให้คำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็นคำลักษณะนามได้ เนื่องจากคำนามแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือคำนามประเภทที่ ๑ เป็นคำนามที่ไม่มีมีความหมายแสดงปริมาณ เช่น หงส์ ต้นไม้ ศาลา เป็นต้น คำนามประเภทที่ ๒ เป็นคำนามที่มีความหมายแสดงปริมาณ เช่น ตัว ตน หน้า หัว หลัง ต้น มีความหมายแสดงจำนวน ๑ ส่วนคำว่า ขา ตา มีความหมายแสดงจำนวน ๒ เป็นต้น การที่คำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชมีความหมายแสดงปริมาณและแสดงความเป็นหน่วยแต่ละหน่วยที่สามารถนับได้นั้น จึงถูกนำมาใช้เป็นคำลักษณะนามเพื่อช่วยในการแสดงปริมาณของคำนามประเภทที่ ๑ ให้ชัดเจนขึ้น เช่น หงส์ ๒ ตัว ต้นไม้ ๓ ต้น ศาลา ๒ หลัง เป็นต้น

ความหมายบ่งจำนวนเจาะจง เป็นปัจจัยที่ทำให้คำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ได้ เนื่องจากคำนามแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ คำนามที่ไม่มีมีความหมายบ่งจำนวนเจาะจง เช่น พระพุทธเจ้า ไม้มหาโพธิ ข้าง เป็นต้น และคำนามที่มีความหมายบ่งจำนวนเจาะจง ๑ เช่น ตน ตัว หลัง ต้น ลูก คำนามประเภทหลังนี้จึงถูกนำมาใช้เป็นคำเชื่อมอนุพากย์เพื่อจำกัดขอบเขตของคำนามที่ผู้พูดอ้างถึงให้ชัดเจนว่าหมายถึงสิ่งใดแน่ ตัวอย่าง หอเทียมหลังล้างใหม่ พระพุทธเจ้าตนชื่อว่าสิริมัตตะ ไม้มหาโพธิต้นเป็นที่ตรัสสัมโพธิญาณ เป็นต้น

ความหมายบอกทั้งสิ่ง เป็นปัจจัยทำให้คำนามเรียกอวัยวะกลายเป็นคำสรรพนามได้เนื่องจากคำนามเรียกอวัยวะมีความหมายประจำคำที่หมายถึงทั้งสิ่ง เช่น ตน ตัว คิง มีความหมายประจำคำหมายถึงร่างกายซึ่งมีลักษณะเป็นสิ่งเดียว คำเหล่านี้จึงถูกนำมาใช้เป็นคำสรรพนามเอกพจน์ ตัวอย่าง นางพรหมจารีจึงกล่าวเชิงแม่เลี้ยงแก่ตนว่า ส่วนคำว่า ขา ถูกนำมาใช้เป็นคำสรรพนามทวิพจน์เนื่องจาก ขา มีจำนวน ๒ ข้าง ตัวอย่าง ผู้ใดจุ้หรือท่านปล้ำกัน หากหลอนตายหือผู้จุ้ใช้คำผู้ตายนั้นทั้งมวล ผิดแต่ขาตีนมือหัก

ความหมายบอกบริเวณ เป็นปัจจัยที่ทำให้คำนามเรียกอวัยวะกลายเป็นคำบุพบทได้เนื่องจากความหมายบอกบริเวณจะแสดงพื้นที่ของอวัยวะในร่างกาย ซึ่งพื้นที่ของอวัยวะหนึ่งจะสัมพันธ์กับพื้นที่ของอวัยวะอื่นด้วย บริเวณของอวัยวะต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันนี้ทำให้คำเรียกอวัยวะ

กลายเป็นคำบุพบทเพื่อแสดงความสัมพันธ์ด้านบริเวณ ตัวอย่าง ตั้งอยู่หน้าวัดพุทธรักษาหันแล
เขาจึงได้นอนข้างไฟเพื่ออันแล

สำหรับกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์นั้น กระบวนการที่เกิดขึ้นในการกลาย
จากคำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชไปเป็นคำไวยากรณ์ทุกประเภทคือ กระบวนการสูญเสีย
คุณสมบัติของหมวดซึ่งมีผลทำให้คำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชลดความเป็นนาม และ
กระบวนการทำให้มีความหมายทั่วไปซึ่งมีผลทำให้คำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชไม่มี
ความหมายที่หมายถึงสิ่งที่ดำรงอยู่อีกต่อไป แต่มีความหมายเป็นนามธรรม เช่น เป็นหน่วยที่ใช้
ช่วยแสดงปริมาณให้ชัดเจน แสดงการเจาะจงคำนาม แสดงพจน์ หรือแสดงความหมายบอก
บริเวณ เป็นต้น

ส่วนกระบวนการที่เกิดขึ้นในการกลายจากคำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืช
เป็นคำไวยากรณ์บางประเภท ได้แก่ กระบวนการเจาะจงเลือกซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในการ
กลายจากคำนามเรียกอวัยวะเป็นคำลักษณนาม และกระบวนการอุปลักษณะซึ่งเป็นกระบวนการที่
เกิดขึ้นในการกลายจากคำนามเรียกอวัยวะเป็นคำบุพบท

๒.๒.๕.๕ ไพทยา มีสัตย์ (๒๕๔๐) ศึกษาคำช่วยหน้ากริยาที่กลายมา
จากคำกริยาในภาษาไทยจำนวน ๖ คำคือ คง ควร ต้อง ได้ น่า อาจ โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ
คือ ศึกษาหน้าที่ของคำเหล่านี้ในสมัยต่าง ๆ ศึกษาลักษณะการกลายเป็นคำช่วยกริยาทั้งทางด้าน
วากยสัมพันธ์และด้านอรรถศาสตร์ ศึกษาพัฒนาการการกลายเป็นคำช่วยหน้ากริยา ทั้งนี้มี
สมมุติฐานว่าคำช่วยหน้ากริยาเหล่านี้กลายมาจากคำกริยาและมีระดับของพัฒนาการไม่เท่ากัน
การศึกษาเป็นการศึกษาเชิงประวัติโดยใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ตีพิมพ์แล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย
มาจนถึงสมัยปัจจุบัน

เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ที่ใช้จำแนกคำกริยาออกจากคำช่วยหน้ากริยามี ๗
เกณฑ์คือ การปรากฏเป็นหน่วยสุดท้ายในนามวลี การปรากฏหน้าบุพบทวลี การปรากฏหน้า
วิเศษณานุประโยค การปรากฏหน้านามวลีละรูป การปรากฏหน้านามวลี การปรากฏหน้า
นามานุประโยค และการปรากฏหน้ากริยาวลี คำที่ปรากฏได้ตามเกณฑ์ข้อ ๑-๓ ตัดสินให้เป็นคำ
กริยาอกรรม คำที่ปรากฏได้ตามเกณฑ์ข้อ ๔-๕ ตัดสินให้เป็นคำกริยาสกรรม คำที่ปรากฏได้ตาม
เกณฑ์ข้อ ๖ ตัดสินให้เป็นกริยาอกรรมนำเสนอ ส่วนเกณฑ์ข้อสุดท้ายไม่สามารถใช้จำแนกคำกริยา
และคำช่วยหน้ากริยาออกจากกันได้จึงใช้เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์มาช่วยจำแนกเป็นขั้นตอนต่อไป

เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ที่แสดงคุณสมบัติทางความหมายของคำช่วยกริยามี ๓ ลักษณะคือ แสดงกาล การณ์ลักษณะ และอรรถานุเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่าคำทั้ง ๖ คำมีการกลายจากคำกริยามาเป็นคำช่วยกริยาและมีวิวัฒนาการในช่วงเวลาที่ต่างกัน คำว่า ได้ กลายเป็นคำช่วยกริยาก่อนสมัยสุโขทัย คำว่า คง กลายเป็นคำช่วยกริยาในสมัยอยุธยา คำว่า ควร ต้อง กลายเป็นคำช่วยกริยาในสมัยรัชกาลที่ ๑ และคำว่า อาจ กลายเป็นคำช่วยกริยาในสมัยรัชกาลที่ ๕ สำหรับคำว่า น่า ไม่พบว่าเป็นคำช่วยกริยาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ แต่พบว่าพัฒนาไปเป็นส่วนประกอบของคำประสมแล้ว

นอกจากนี้ยังพบว่าบางคำพัฒนาต่อไปโดยปรากฏในรูปของคำประสม คำซ้อน และสำนวน ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้จะต่างจากการพัฒนาของคำว่า น่า เนื่องจากคำว่า คง ควร ต้อง เมื่อมาประสมกับคำอื่นมิได้เปลี่ยนหมวดคำแต่ยังคงรอยการทำหน้าที่เป็นคำกริยาอยู่ เช่น คำว่า คง ในคำซ้อน คงอยู่ ยิ่งคง คำว่า ต้อง ในคำประสม ผู้ต้องคดี ผู้ต้องโทษ ผู้ต้องขัง คำว่า ต้อง ในสำนวนว่า ต้องใจ ติดเนื้อต้องใจ ต้องตาต้องใจ คำว่า ควร ในคำประสมว่า คู่ควร ควรค่า และคำว่า ควร ในสำนวนว่า ค่าควรเมือง เป็นต้น

การปรากฏในลักษณะดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงผลของการกลายไปเป็นคำไวยากรณ์ ๒ ประการ ประการแรก เมื่อบอกเนื้อความกลายไปเป็นคำไวยากรณ์ ลักษณะทางความหมาย จะถูกเปลี่ยนแปลงให้กว้างขึ้นเพราะข้อจำกัดการปรากฏเข้มงวดน้อยลง ในทางกลับกันเมื่อคำบอกเนื้อความกลายไปเป็นคำไวยากรณ์แล้ว คำที่เป็นคำบอกเนื้อความจะปรากฏใช้น้อยลงเพราะถูกบังคับให้ปรากฏร่วมกับคำบางคำเท่านั้น เมื่อปรากฏในบริบทนั้นสม่าเสมอในที่สุดจึงกลายเป็นคำประสมหรือกลายเป็นสำนวนไปในที่สุด ประการที่สอง คำบอกเนื้อความนั้นเมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์แล้ว จะต้องใช้คำที่มีความหมายทำนองเดียวกันมาช่วยขยายความหมาย เพื่อคงความหมายเดิมให้ชัดเจน เช่น คำว่า ต้อง เมื่อเป็นคำช่วยหน้ากริยาบอกการชี้แนะก็มักจะใช้ร่วมกับคำอื่นเพื่อแสดงความหมายนี้ให้ชัดเจน เช่น จำเป็นต้อง หรือ จำต้อง เป็นต้น

ในบทนี้ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดและการศึกษาที่เกี่ยวกับการกลายไปเป็นคำไวยากรณ์ ในบทที่ ๓ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงการศึกษาที่เกี่ยวกับคำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะในภาษาต่าง ๆ และในภาษาไทยเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดคุณสมบัติของอนิยม-ปฏิเสธสรรพนามให้ชัดเจนต่อไป